

**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2012**  
**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ**  
**ΘΕΜΑΤΑ**

ΚΕΙΜΕΝΟ

**Πανανθρώπινο μήνυμα τέχνης**

Κάθε πολιτισμός έχει τα όρια και το στίγμα του στον ιστορικό χώρο και χρόνο. Μέσα ωστόσο στην ιστορία του κόσμου, το αρχαιοελληνικό αισθητικό **επίτευγμα** σημαδεύει την καταγωγή μιας τέχνης με πανανθρώπινο μήνυμα και με διαστάσεις παγκόσμιες, θα έλεγα σχεδόν εξωχρονικές. Πρώτη έκφραση της αποστασιοποίησης του ανθρώπου από την αναγκασιότητα της φύσης, χάρη στη μεταμόρφωση της ύλης σε πνεύμα, το ελληνικό πλαστικό κατόρθωμα δηλώνει την επίμονη και έλλογη προσπάθεια του καλλιτέχνη να **δαμάσει** το πάθος και τη μοίρα με τα έργα του νου και της καρδιάς, αυτά που φέρνουν τον άνθρωπο όλο και πιο κοντά στο Θεό, αυτά που τον οδηγούν δίπλα στο συνάνθρωπο.

Αποκρυστάλλωμα μιας ορθής και όρθιας σκέψης, το αρχαίο άγαλμα (μεμονωμένο ή ως αναπόσπαστο μέρος αρχιτεκτονικού συμπλέγματος) καθαγιάζει και αγλαΐζει<sup>1</sup> τους χώρους της πόλης. Σήμα ανάτασης ψυχικής και ορόσημο πανάρχαιας μνήμης, θυμίζει στους πολίτες την αμέριστη ευθύνη τους για τη συνοχή της κοινωνικής ομάδας και ορθώνεται εγγυητής της ιστορικής αλληλεγγύης του συνόλου. Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας, έτσι όπως την ονειρευόταν η νεογέννητη δημοκρατία και έτσι όπως την ορίζει η πλατιά ειρηνευτική κίνηση του θεϊκού βραχίονα στο αέτωμα του ολυμπιακού ναού. Κίνηση που αναδεικνύει τον Απόλλωνα ρυθμιστή στη διαμάχη του ανθρώπου με το ζώο, με το μυθικό Κένταυρο, στην Ολυμπία, και οργανωτή της ζωής μέσα στο φως του λόγου. Το πέρασμα από το μύθο στο λόγο έγινε, χάρη στην τέχνη, άγαλμα, θέαμα και θεωρία. [...]

Το πέρασμα από το ζώο, την άγρια φύση και τους αγρούς, στο δομημένο άστυ και στην οργανωμένη πόλη, ας πούμε τη θεϊκή **μετάβαση** από την κυνηγέτιδα Άρτεμι στην πολιάδα Αθηνά, δηλώνει με κάθε της μορφή και σε κάθε της βήμα η αρχαία ελληνική τέχνη, πρώτη αυτή εγρήγορση του ανθρώπου στον κόσμο του ελεύθερου πνεύματος. Αυτό ίσως είναι το συνολτικό μέγιστο μάθημα του αρχαιοελληνικού βιώματος, των ανθρώπων που πρώτοι σμίλευσαν στο ξύλο, στην πέτρα και στο μάρμαρο, τη μορφή της εσωτερικής ενατένισης, συνδυασμένη με την ιδεατή **πληρότητα** της φυσικής ομορφιάς. Μαρτυρεί για τα λεγόμενα μου το αινιγματώδες χαμόγελο του αρχαϊκού κούρου και η ανείπωτη έκπληξη στο βλέμμα της κόρης μέσα στην πολύπτυχη φορεσιά της.

Ιδού η απαρχή της προσπάθειας για γνώση και για αυτογνωσία, ιδού το πρώτο ερωτηματικό, το για πάντα αναπάντητο, ιδού η αυγή του μυστηρίου που οδήγησε τον άνθρωπο να γίνει πλάστης αθάνατου έργου, δημιουργός δηλαδή θεών. Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλει άνθρωπο. Το συντροφικό συναπάντημα του ανθρώπου με τους θεούς διδάσκει η αρχαία αισθητική, στην προσπάθεια της να αιχμαλωτίζει την τέλεια μορφή την πάντα μετέωρη και πάντα τεταμένη προς μια ιδεατή πληρότητα, προς ένα αέναο γίγνεσθαι. Να γιατί η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή: είναι η τέχνη πυξίδα και σταθερός προσανατολισμός, αυτή που δεν γνώρισε αμηχανίες και αγνοεί τα αδιέξοδα, γι' αυτό και εμπνέει κάθε αναγέννηση, γι' αυτό και μένει η βάση κάθε πνευματικής παλιννόστησης προς το **ουσιώδες**, δηλαδή τη δημιουργία ελευθερίας.

Ελένη Γλύκατζη – Αρβελέρ  
Πολιτισμός και Ελληνισμός  
Προσεγγίσεις, Αθήνα 2007  
(Διασκευή)

**A1.** Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

**Μονάδες 25**

**B1.** Η αρχαία ελληνική τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή. Να αναπτύξετε το περιεχόμενο της φράσης σε μια παράγραφο (70-90 λέξεις)

**Μονάδες 10**

**B2. α)** Να βρείτε τους δύο τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί η συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με μία αναφορά για κάθε τρόπο (μονάδες 6).

β) Να εντοπίσετε στο κείμενο τέσσερις λέξεις ή φράσεις με μεταφορική σημασία (μονάδες 4)

**Μονάδες 10**

**B3. α)** **επίτευγμα, δαμάσει, μετάβαση, πληρότητα, ουσιώδες:** Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (μονάδες 5).

β) έλλογη, κοντά, συνολτικό, φυσικής, αιχμαλωτίζει: Να γράψετε από ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (μονάδες 5).

**Μονάδες 10**

<sup>1</sup> Αγλαΐζω = λαμπρύνω

**B4.** Να αναγνωρίσετε το είδος σύνταξης στις παρακάτω φράσεις και να τις μετατρέψετε στο αντίθετο είδος:  
**Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας** (μονάδες 2).  
**Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλειο άνθρωπο** (μονάδες 3).

**Μονάδες 5**

**Γ1.** Σε ημερίδα του δήμου σου με θέμα «Τέχνη και Ζωή» συμμετέχεις ως εκπρόσωπος του σχολείου σου με εισήγηση 500-600 λέξεων. Στην εισήγηση αυτή αναφέρεσαι στην προσφορά της Τέχνης στους νέους σήμερα, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορεί το σχολείο να συμβάλλει στην ουσιαστική επαφή τους με αυτήν.

**Μονάδες 40**

### ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

**A.** Η αρχαία ελληνική τέχνη ενσαρκώνει την απόπειρα του καλλιτέχνη να τιθασεύσει την ύλη και να μετατρέψει το ανθρώπινο πεπρωμένο σε πνευματική και ψυχική δημιουργία, αποστέλλοντας ένα οικουμενικό μήνυμα. Ένα μήνυμα που φέρνει τον άνθρωπο τόσο κοντά στο θεό όσο και στο συνάνθρωπο. Το «αρχαίο άγαλμα», σύμβολο της ορθολογικής σκέψης και της ψυχικής ανάτασης, κεντρίζει την κοινωνική και πολιτική συνείδηση των ατόμων στα πλαίσια πάντα μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η αρχαία ελληνική τέχνη πέτυχε το πέρασμα από το μύθο στο λόγο, από τη φύση στην οργανωμένη πόλη πραγματώνοντας τον ιδανικό συνδυασμό της τέλει φυσικής ομορφιάς με την εσωτερική ετοιμότητα, διαύγεια και ελευθερία. Ένα είναι βέβαιο: η αρχαία αισθητική σηματοδοτεί την προσπάθεια του ανθρώπου για γνώση και αυτογνωσία, αισθητοποιεί την επαφή του ανθρώπου με το θεϊκό στοιχείο και μέσω της διαχρονικότητας και της ζωντανιάς της «υπογραμμίζει» πάντα την ουσία της ζωής, δηλαδή τη δημιουργία ελευθερίας.

**B1.** Η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή, καθώς τα δημιουργήματά της πηγάζουν από την αιώνια κι απaráλλαχτη ανθρώπινη φύση, απaráλλαχτη κι ακλόνητη όσο κι αν το πέρασμα του χρόνου «χτίζει» και «γκρεμίζει» πολιτισμούς, ιδεολογίες κι εποχές. Αυτό συμβαίνει διότι η αρχαία τέχνη εκφράζει, την αέναη προσπάθεια του ανθρώπου για γνώση, αυτογνωσία και αυτοπραγμάτωση, μεταδίδει πανανθρώπινα μηνύματα θέτοντας έτσι τις βάσεις για την επικράτηση βαθιά ανθρωπιστικών αξιών, για τη στροφή στην ουσία της ζωής που είναι η ελευθερία και η έκφρασή της σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δράσης.

**B2. α) Τρόποι πειθούς**

- Επίκληση στη Λογική: « Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο... προς ένα αέναο γίγνεσθαι».
- Επίκληση στο Συναίσθημα: « είναι η τέχνη πυξίδα ... ελευθερίας»

**β) Λέξεις ή φράσεις με μεταφορική σημασία**

1. «... την επίμονη και έλλογη προσπάθεια του καλλιτέχνη να δαμάσει το πάθος και τη μοίρα...».
2. «... το αρχαίο άγαλμα καθαγιάζει και αγλαΐζει τους χώρους της πόλης».
3. «... ιδού η αυγή του μυστηρίου...».
4. «... η βάση κάθε πνευματικής παλιννόστησης προς το ουσιώδες...».

**B3. Συνώνυμα**

- επίτευγμα = κατόρθωμα
- δαμάσει = τιθασεύσει , χαλιναγωγήσει
- μετάβαση = πέρασμα, μεταφορά
- πληρότητα = αρτιότητα, τελειότητα
- ουσιώδες = καίριο, βασικό , σημαντικό, ουσιαστικό.

**Αντώνυμα**

- έλλογη ≠ παράλογη, άλογη, εξωλογική
- κοντά ≠ μακριά
- συνοπτικό ≠ εκτενές, αναλυτικό, λεπτομερειακό, διεξοδικό
- φυσικής ≠ τεχνητής, αφύσικης, επιτηδευμένης
- αιχμαλωτίζει ≠ απελευθερώσει, αποδεσμεύσει.

**Γ1.**

Αγαπητοί συμπολίτες,

νιώθω την ανάγκη να εκφράσω την ικανοποίησή μου για την τιμή που μου έγινε να μιλήσω για ένα θέμα που αφορά σε όλους μας και που έχουμε ιδιαίτερη ανάγκη στην εποχή μας να αποτελεί μέρος της ζωής μας, αυτό της τέχνης και της προσφοράς της στους νέους ανθρώπους, σε εμάς, σε εσάς, σε όλους. Φυσικά, δε θα παραλείψω να προτείνω και συγκεκριμένους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε το σχολείο να κάνει τους μαθητές να γνωρίσουν και να αγαπήσουν την τέχνη, ακόμη και να γίνουν κοινωνοί και δημιουργοί αυτής.

### 1<sup>ο</sup> Ζητούμενο: Η προσφορά της τέχνης στους νέους σήμερα.

Η τέχνη:

- προσφέρει αισθητική απόλαυση μέσα από το «ωραίο»
- αναπτύσσει την επικοινωνία ανάμεσα στο δημιουργό και το κοινό, καθώς και ανάμεσα στους ανθρώπους όλου του κόσμου και όλων των εποχών καλλιεργώντας έτσι πνεύμα ομαδικότητας, αλληλεγγύης και συναδέλφωσης.
- προσφέρει αισθητική εκλέπτυνση – καλλιέργεια καθιστώντας το άτομο ικανό να διακρίνει την «ομορφιά» από την «ασχήμια» σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.
- προσφέρει πνευματική καλλιέργεια, άσκηση και όξυνση των διανοητικών δυνάμεων, διεύρυνση της φαντασίας και διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων των νέων, δίνοντας τους έτσι τη δυνατότητα αξιοποίησης του δυναμικού τους και αυτόπραγμάτως.
- οδηγεί σε άνοδο του πνευματικού επιπέδου και της πολιτιστικής στάθμης των κοινωνιών και των λαών.
- προσφέρει ηθική – ψυχική καλλιέργεια εξευγενίζοντας τον εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων.
- μεταδίδει οικουμενικές και διαχρονικές αξίες, κατά κύριο λόγο αξίες του ανθρωπισμού, πράγμα που εφαρμόζεται με την υπεράσπιση των πανανθρώπινων ιδανικών και την εναντίωση σε κάθε μορφή αυθαιρεσίας, εκμετάλλευσης και αδικίας.

### 2<sup>ο</sup> Ζητούμενο: Η συμβολή του σχολείου στην ουσιαστική επαφή των νέων με τη τέχνη.

- Στόχοι της αισθητικής αγωγής που κρίνεται αναγκαία στα πλαίσια της εκπαίδευσης.

Η αισθητική αγωγή οφείλει:

- να εξοικειώσει τους μαθητές με την αληθινή τέχνη.
- να αναδειξεί τις δημιουργικές τάσεις, τις κλίσεις και τα ταλέντα τους.
- να συμβάλει στην πνευματική και ψυχική καλλιέργεια των μαθητών.
- Τρόποι πραγμάτωσης της αισθητικής αγωγής
- διδασκαλία μαθημάτων καλλιτεχνικής παιδείας (καλλιτεχνικά, θέατρο, λογοτεχνία, τραγούδι, μουσική, χορός...).
- επαφή με χώρους και έργα τέχνης (επισκέψεις σε μουσεία, ζωγραφικές εκθέσεις...)
- ανάληψη δημιουργικών δραστηριοτήτων, διοργάνωση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων στις οποίες θα συμμετέχουν ενεργά οι νέοι (θεατρικές, μουσικοχορευτικές, παραστάσεις...)

Είναι γεγονός πως σήμερα η αισθητική αγωγή είναι περιορισμένη έως ανύπαρκτη στα σχολεία λόγω:

- της επικράτησης της μαζικής κουλτούρας και της εμπορευματοποιημένης τέχνης στο ευρύτερο περιβάλλον.
- της έλλειψης καταρτισμένου προσωπικού, εποπτικών μέσων διδασκαλίας και χώρων αισθητικής έκφρασης.
- της επικέντρωσης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη λειτουργία της μεταβίβασης γνώσεων και της προετοιμασίας των μαθητών για την εισαγωγή τους στη τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επομένως, αυτό που χρειαζόμαστε είναι:

- πρόσληψη καταρτισμένου διδακτικού προσωπικού, διαμόρφωση και εξοπλισμός κατάλληλων χώρων.
- καλλιέργεια των καλλιτεχνικών γνώσεων και αναζητήσεων των μαθητών μέσα από την ενθάρρυνση της προσωπικής αισθητικής τους έκφρασης.
- πρόωθηση εκπαιδευτικών αλλαγών που θα εξασφαλίζουν τον αυτοτελή μορφωτικό χαρακτήρα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και θα την απαλλάσσουν από την εξετασιοκεντρική της λειτουργία.

### Επίλογος

Όλοι οι άνθρωποι, και ιδιαίτερα εμείς οι νέοι, έχουμε μεγάλη ανάγκη την τέχνη, γιατί είναι η μόνη που μπορεί να μας απεγκλωβίσει από το τέλμα της πεζότητας και του υλισμού που βιώνουμε σήμερα, να μας «ταξιδέψει», να μας καταστήσει ικανούς να ονειρευόμαστε και να αγωνιζόμαστε για ένα καλύτερο «αύριο», υπερβαίνοντας τα σύγχρονα αδιέξοδα.

Σας ευχαριστώ πολύ που με παρακολουθήσατε με προσοχή. Ελπίζω σε όσα ακούσατε να βρήκατε ο καθένας από εσάς ένα ψήγμα της δικής του σκέψης και αλήθειας και όλα αυτά να αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω προβληματισμό και αφύπνιση.